

Łukasz Wawrowski

Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie
Katedra Nauki o Polityce
e-mail: lukasz.wawrowski@chorzow.wsb.pl
tel. 32 349 84 73

Polityka gospodarcza jako element rywalizacji partyjnej w Polsce – analiza programów wyborczych z 2011 roku

Streszczenie. *Polityka gospodarcza jest jednym z głównych obszarów aktywności każdego państwa. Realizowane w jej ramach cele i metody działania przekładają się na sytuację ekonomiczną państwa oraz pozycję w systemie międzynarodowym. Polityka gospodarcza prowadzona jest przez konstytucyjnie określone organy państwa, stanowione – zgodnie z ideą państwa demokratycznego – przez polityków, którzy uzyskali władzę w wyniku wyborów powszechnych. W wyborach tych suweren oddaje swój głos na opcję polityczną, która mu najbardziej odpowiada. Współczesna scena polityczna jest zmonopolizowana przez partie polityczne, które kuszą elektorat odpowiednio przygotowanymi programami wyborczymi. O celach i metodach przyszłej polityki gospodarczej państwa decydują zatem sami obywatele, którzy w wyborach oddają głosy na konkretne, reprezentujące określone opcje programowe, ugrupowania polityczne. Aby jednak ich decyzja wyborcza miała charakter świadomy i racjonalny, musi być oparta na posiadanej wiedzy. Celem artykułu jest zatem analiza kwestii związanych z polityką gospodarczą zawartych w programach wyborczych polskich ugrupowań politycznych w czasie wyborów parlamentarnych z 2011 r. Pytania, na które poszukiwana będzie odpowiedź to m.in.: Czy polityka gospodarcza należy do ważnego obszaru zainteresowania polskich partii politycznych? Czego na temat planowanych działań z owych programów mogą dowiedzieć się wyborcy? Czy możliwe jest, aby racjonalnie podejmowali oni decyzje dotyczące przyszłej polityki gospodarczej państwa?*

Słowa kluczowe: polityka gospodarcza, rywalizacja partyjna, wybory parlamentarne 2011, decyzje wyborcze

Wstęp

Polityka gospodarcza jest jednym z głównych obszarów aktywności każdego państwa. Realizowane w jej ramach cele i metody działania przekładają się na sytuację ekonomiczną państwa oraz pozycję w systemie międzynarodowym. Polityka gospodarcza prowadzona jest przez konstytucyjnie określone organy państwa, stanowiące – zgodnie z ideą współczesnego państwa demokratycznego – przez polityków, którzy uzyskują władzę w wyniku wyborów powszechnych. W wyborach tych suweren oddaje swój głos na opcję polityczną, która najbardziej mu odpowiada. Współczesna scena polityczna jest niewątpliwie zmonopolizowana przez partie polityczne, które kuszą elektorat odpowiednio przygotowanymi programami wyborczymi. O celach i metodach przyszłej polityki gospodarczej państwa decydują więc formalnie sami obywatele, którzy w wyborach (w polskich warunkach ustrojowych zwłaszcza parlamentarnych) oddają głosy na konkretne, reprezentujące określone opcje programowe, ugrupowania polityczne. Aby jednak ich decyzja wyborcza miała charakter w pełni świadomy i racjonalny, musi być oparta na posiadanej wiedzy.

Z uwagi na te uwarunkowania celem artykułu jest analiza podejścia do kwestii polityki gospodarczej w programach wyborczych polskich ugrupowań politycznych w trakcie wyborów parlamentarnych z 2011 r. Do szczegółowych pytań badawczych, na które będzie poszukiwana odpowiedź, należą: Jaka jest ranga polityki gospodarczej w programach partii politycznych? Które działania są wskazywane jako priorytetowe? Z jakimi obszarami problemowymi łączona jest polityka gospodarcza? Czego na temat planowanych działań z owych programów mogą dowiedzieć się wyborcy? Czy możliwe jest, aby racjonalnie podejmowali oni decyzje dotyczące przyszłej polityki gospodarczej państwa?

Artykuł zawiera rozważania na temat związku między polityką gospodarczą a rywalizacją partyjną oraz decyzjami wyborczymi. Ponadto prezentuje syntetyczną analizę programów wyborczych, będących podstawą parlamentarnej kampanii wyborczej w Polsce w 2011 r., głównych polskich partii politycznych (a więc tych, które w rezultacie rozstrzygnięć wyborczych wprowadziły do Sejmu swoich przedstawicieli¹).

¹ W wyniku wyborów parlamentarnych z 2011 r. do Sejmu RP swoich przedstawicieli – zgodnie z Obwieszczeniem Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 października 2011 r. – wprowadziły: Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP (5 629 773 głosy, tj. 39,18%) – 207 mandatów; Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość (4 295 016 głosów, tj. 29,89%) – 157 mandatów; Komitet Wyborczy Ruch Palikota (1 439 490 głosów, tj. 10,02%) – 40 mandatów; Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe (1 201 628 głosów, tj. 8,36%) – 28 mandatów; Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej (184 303 głosy, tj. 8,24%) – 27 mandatów; Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość

1. Polityka gospodarcza a partie i wyborcy – założenia wstępne

Przyjęto dwa założenia wstępne, które mają szerokie uzasadnienie w dotychczasowych badaniach i literaturze przedmiotu. Po pierwsze, rywalizacja partyjna i działania partii politycznych należą do czynników warunkujących politykę gospodarczą państwa. Po drugie, program wyborczy jest jednym z czynników, który decyduje o poparciu przez społeczeństwo danej partii w czasie wyborów. Założenia te stanowią uzasadnienie celowości podejmowanej problematyki i ukazują związek między polityką gospodarczą a aktywnością partii politycznych z jednej strony oraz między partiami a wyborcami – z drugiej strony.

1.1. Rywalizacja partyjna jako determinanta polityki gospodarczej państwa

Polityka gospodarcza (zwana też polityką ekonomiczną) jest zjawiskiem, które nie jest jednoznaczne naukowo. W literaturze przedmiotu istnieje wiele sposobów definiowania i klasyfikowania polityki gospodarczej². Poszczególni autorzy wskazują również na wielość i różnorodność jej uwarunkowań, szeroki zakres oddziaływania, a także przenikanie się z innymi politykami szczegółowymi. Można więc przyjąć dość ogólną definicję, zgodnie z którą polityka gospodarcza to zestaw działań państwa wpływających na sytuację gospodarczą i rozwój kraju. Tak rozumiana polityka gospodarcza posiada zarówno cele długookresowe, w postaci osiągnięcia jak najwyższego poziomu rozwoju gospodarczego (polityka strukturalna obejmująca m.in. politykę regionalną, ochrony konkurencji, przekształceń własnościowych, handlową, przemysłową, badań naukowych), jak również cele krótko- i średniookresowe, które stanowi eliminacja nadmiernych wahań tempa rozwoju gospodarczego (polityka makroekonomiczna obejmująca politykę fiskalną, pieniężną i kursową)³.

Polityka gospodarcza jest efektem wielu uwarunkowań, w tym również rywalizacji partyjnej. Odwołując się do zestawienia Tadeusza Włudyki, należy wyróżnić trzy grupy uwarunkowań:

Niemiecka (28014 głosów, tj. 0,19%) – 1 mandat. Z racji specyficznej sytuacji KW Mniejszość Niemiecka komitet ten pominięty został w dalszej analizie.

² *Polityka gospodarcza. Podręcznik dla studentów kierunków nieekonomicznych*, red. T. Włudyka, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007, s. 13; J. Kaja, *Polityka gospodarcza. Wstęp do teorii*, Wyd. SGH, Warszawa 2007, s. 11.

³ *Polityka gospodarcza*, portal Edukacji Ekonomicznej, <http://www.nbportal.pl/pl/commonPages/EconomicsEntryDetails?entryId=125&pageId=608> [6.12.2013].

– zewnętrzne: położenie geograficzne, międzynarodowa sytuacja polityczna, stosunki z sąsiadami, przynależność do międzynarodowych ugrupowań politycznych, gospodarczych, militarnych, międzynarodowa sytuacja gospodarcza oraz warunki wymiany handlowej;

– wewnętrzne: stan i struktura zasobów przyrodniczych, zasoby majątkowe, zasoby ludzkie, zagospodarowanie przestrzenne, stosunek społeczeństwa do władzy i instytucji państwowych, układ sił politycznych, stosunki narodowościowe;

– ustrojowo-systemowe: ustroj społeczno-polityczny, podział administracyjny, rozwiązania instytucjonalno-systemowe⁴.

Na tej podstawie polityka gospodarcza danego państwa jest prowadzona przez konstytucyjne organy władzy. Jej ogólne cele i poszczególne metody działania są wyznaczane i realizowane przez osoby sprawujące władzę, które w państwie demokratycznym uzyskały ją w wyniku wyborów powszechnych. Specyfiką współczesnych demokratycznych systemów politycznych jest zmonopolizowanie sfery władzy państwowej przez partie polityczne, które są głównymi uczestnikami rywalizacji wyborczej. W ten sposób kształt prowadzonej przez państwo polityki gospodarczej jest w istotny sposób uzależniony od efektu rywalizacji partyjnej i opcji politycznej, która aktualnie sprawuje władzę.

1.2. Program wyborczy jako determinanta decyzji wyborczych

O ile łatwo stwierdzić, że polityka gospodarcza jest – z oczywistych względów – jednym z przedmiotów zainteresowania partii politycznych (sam obszar socjoekonomiczny zaliczany jest wszak – obok aksjologicznego i politycznego – do głównych pól rywalizacji partyjnej), o tyle trudniej ocenić, jaka waga jest do owego zagadnienia przykładana. Jednym z możliwych sposobów odpowiedzi na tak postawione pytanie jest analiza treści programów wyborczych pod kątem uwzględniania w nich zagadnień związanych z polityką gospodarczą. Trzeba jednak pamiętać, że jest to tylko fragment aktywności partyjnej, a deklaracje programowe nie muszą przekładać się na faktyczne działania⁵ (zwłaszcza gdy dana partia nie zdobędzie wpływu na władzę). Z drugiej strony taka analiza ma swoje uzasadnienie. Treści programowe należy bowiem uznać za główny motyw oddawania przez wyborców głosu na daną partię. Jak czytamy w sprawozdaniu z badań Centrum Badania Opinii Społecznej z lipca 2011 r. (a więc okresu poprzedzają-

⁴ *Polityka gospodarcza. Podręcznik...*, s. 17-18.

⁵ Można przyjąć, że obserwowana niezgodność realizowanych działań z wcześniejszymi deklaracjami programowymi może być uzasadniana przez następujące argumenty: konieczność kontynuacji działań poprzedników, brak pełni władzy oraz konieczność kompromisów, konieczność uwzględnienia innych determinant polityki gospodarczej, obiecywanie w trakcie kampanii „gruszek na wierzbie”.

cego omawiane wybory), „głosując na jakąś partię, Polacy najczęściej deklarują, że głównym motywem ich wyboru jest program, konkretny element programu lub ogólna wizja rozwoju kraju według danej partii (16%)”⁶. Co istotne, motyw ten był najczęściej wskazywany, wyprzedzając tym samym odpowiedź: „z braku alternatywy, mniejsze zło”, która wybierana była przez 13% respondentów. Motywacja taka – przynajmniej na poziomie deklaracji respondentów – zasadniczo nie budzi kontrowersji i jest względnie stała. Na przykład w analogicznych badaniach z 2001 r. 20% respondentów jako motyw głosowania na partię wskazało odpowiedź: „popieram jej program (dotyczący spraw społecznych, gospodarczych, międzynarodowych, ustrojowych itp.)”, aczkolwiek tym razem nie była to najczęściej wskazywana odpowiedź⁷.

Należy zatem założyć, że wyborcy, podejmując decyzje przy urnach, zgodnie z deklaracjami kierują się programami partii. Podstawowym dokumentem zawierającym treści programowe jest przygotowywany na potrzeby konkretnych wyborów sformalizowany program wyborczy. To właśnie z tym dokumentem partii polityczne idą do wyborów i na niego powołują się w trakcie kampanii wyborczej. Nie są to oczywiście jedyne dokumenty programowe partii, niemniej są one najbardziej eksponowane i najłatwiej dostępne dla wyborcy, m.in. dlatego, że rozpowszechniane są nie tylko przez same partie, ale także przez opiniotwórcze media masowe⁸.

2. Polityka gospodarcza w programach wyborczych z 2011 roku

Przedmiotem analizy jest kwestia podejścia do polityki gospodarczej, zawarta w podstawowych dokumentach programowych ugrupowań politycznych, które w wyniku rozstrzygnięć wyborczych w dniu 9 października 2011 r. wprowadziły swoich przedstawicieli do Sejmu. Należą do nich:

- program Platformy Obywatelskiej: *Następny krok. Razem*⁹;
- program Prawa i Sprawiedliwości: *Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska*¹⁰;

⁶ A. Cybulska, K. Pankowski, *Oczekiwania i motywacje wyborcze Polaków. Komunikat z badań CBOS BS/87/2011*, Warszawa 2011, s. 2.

⁷ *Motywy decyzji wyborczych Polaków w wyborach parlamentarnych 2001. Komunikat z badań TNS OBOP*, Warszawa 2001, s. 5.

⁸ *Programy wyborcze. Przeczytaj*, Gazeta.pl, 21.09.2011, http://wyborcza.pl/wybory2011/1,115569,10330667,Programy_wyborcze__Przeczytaj_.html [30.10.2013].

⁹ *Następny krok. Razem. Program wyborczy 2011*, materiał KW Platforma Obywatelska RP, http://platforma.org/media/dokumenty/Program_PO_100dpi.pdf [30.08.2013].

¹⁰ *Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*, materiał KW Prawo i Sprawiedliwość, <http://programpis.org.pl/pobierz,program.html> [30.08.2013].

- program Ruchu Palikota: *Nowoczesna Polska*¹¹;
- program Polskiego Stronnictwa Ludowego: *Człowiek jest najważniejszy. Program wyborczy*¹²;
- program Sojuszu Lewicy Demokratycznej: *Jutro bez obaw. Program dla Polski*¹³.

2.1. Platforma Obywatelska

Program wyborczy Platformy Obywatelskiej z 2011 r. pt. *Następny krok. Razem* ma 194 strony i w związku z tym należy do dokumentów raczej obszernych (choć od programów PiS i SLD odstaje nie tylko nieco mniejszą liczbą stron, ale też mniejszą objętością samego tekstu wynikającą z odmiennego formatowania). Jego główną cechą jest wyróżnienie czterech płaszczyzn inteligentnego rozwoju, na które składają się: „innowacyjność i kapitał społeczny” (rozdział I), „rodzina i bezpieczeństwo” (rozdział II), „wolny obywatel i efektywne państwo” (rozdział III), „stabilna gospodarka” (rozdział IV).

Polityka gospodarcza została w tym programie omówiona w sposób bezpośredni i wyodrębniona w strukturze tekstu w ramach ostatniego rozdziału (s. 161-188). W opisie polityki gospodarczej zawarto nie tylko zwięzłą charakterystykę dotychczasowych działań rządu Donalda Tuska („czego dokonaliśmy”), ale i plany na przyszłość („co zrobimy”). Taki zabieg jest oczywistą konsekwencją startu w wyborach w 2011 r. z pozycji partii sprawującej do tej pory władzę; cały program PO traktowany jest zresztą jako „drugi etap modernizacji”, czyli dokończenie „budowy silnej Polski”¹⁴.

Poszukując głównego celu polityki gospodarczej, deklarowanego w programie PO, należy zwrócić uwagę na następujące zdanie: „Walka ze światowym kryzysem gospodarczym była i będzie naszym najważniejszym zadaniem jeszcze przez kilka lat, zwłaszcza w kontekście nowych zagrożeń płynących z objętej kryzysem strefy euro”¹⁵. Jako metodę realizacji owego celu wyróżniono 31 działań na przyszłość, które zostały podzielone na pięć obszarów problemowych. Obszary te można scharakteryzować następująco:

1. „Finanse publiczne”, czyli zrównoważenie budżetu i utrzymanie wiarygodności finansowej państwa. Cel ten ma być osiągnięty poprzez trzy grupy przed-

¹¹ *Nowoczesna Polska*, materiał Stowarzyszenia Ruch Poparcia Palikota, http://www.ruchpoparciapalikota.pl/sites/default/files/rp.file_3429.231.pdf [30.08.2013].

¹² *Człowiek jest najważniejszy. Program wyborczy*, materiał KW Polskie Stronnictwo Ludowe, http://psl.pl/upload/pdf/Program_Wyborczy_PSL.pdf [30.08.2013].

¹³ *Jutro bez obaw. Program dla Polski*, materiał KW Sojuszu Lewicy Demokratycznej, http://www.sld.org.pl/public/ckfinder/userfiles/files/program_sld.pdf [30.08.2013].

¹⁴ *Następny krok...*, s. 14.

¹⁵ *Ibidem*, s. 163.

sięwzięć: działania na rzecz zrównoważenia budżetu (redukcja zadłużenia do 48% PKB w czasie następnej kadencji; utrzymanie elastycznej linii kredytowej w Międzynarodowym Funduszu Walutowym oraz wdrożenie reguły budżetowej, która zwiąże limit wydawanych środków ze średniookresowym wzrostem gospodarczym.

2. „Bezpieczne pieniądze”, czyli działania na rzecz zabezpieczenia przed turbulencjami w sektorze bankowym. Mają to zapewnić dwa następujące rozwiązania: wprowadzenie bankowej opłaty ostrożnościowej, uiszczanej przez instytucje prowadzące działalność bankową, oraz wzmocnienie polskiego sektora bankowego, m.in. przez stworzenie Rady Ryzyka Systemowego pod przewodnictwem Prezesa NBP.

3. „Emerytury i rynek pracy”, czyli działania na rzecz godnej emerytury i większej liczby miejsc pracy. Cel ten ma być osiągnięty przez siedem następujących działań: wzrost płac w sferze budżetowej, wprowadzenie przepisów gwarantujących kobietom „równą płacę za równą pracę”, reformę emerytur mundurowych, zwiększenie efektywności zarządzania aktywami OFE, zwiększenie ulgi podatkowej dla dobrowolnie odkładających na emeryturę Polaków do 6% dochodu, otwarcie zawodów, które do tej pory pozostawały zamknięte, oraz prywatyzację przedsiębiorstw pozostających pod kontrolą Skarbu Państwa.

3. „Rolnictwo”, czyli wspieranie rozwoju nowoczesnego rolnictwa, a zwłaszcza gospodarstw rodzinnych. W obszarze tym wyróżniono 11 dalszych działań: uczynienie z rolników głównych beneficjentów środków unijnych, przyspieszenie wprowadzania nowych technologii produkcji w rolnictwie oraz poprawę jakości produkcji, wspieranie gospodarstw rodzinnych, wprowadzenie preferencyjnego kredytu konsolidacyjnego dla gospodarstw rodzinnych chcących powiększyć areal, stworzenie sprawiedliwego, prostego i przejrzystego systemu dopłat bezpośrednich, ukierunkowanie na restrukturyzację i zwiększenie wydajności rolnictwa poprzez wsparcie rozwoju innowacyjnego sektora rolno-spożywczego, niwelowanie nierównego startu młodzieży wiejskiej w zakresie dostępu do wiedzy i podnoszenia kwalifikacji, zwiększenie liczby żłobków i przedszkoli na obszarach wiejskich, upowszechnianie posiadania komputerów osobistych przez rolników oraz szkoleń zapobiegających e-wykluczeniu na wsi, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej, przede wszystkim agroturystyki, oraz promocji lokalnych przedsiębiorców, przeznaczenie miliarda złotych ze środków unijnych na Fundusz Przedsiębiorczości na Wsi w celu wspierania osób odchodzących z rolnictwa do innej działalności na własny rachunek.

4. „Czyste środowisko”, czyli skuteczna ochrona i promocja unikalnych środowiskowych zasobów Polski, przy jednoczesnym wspieraniu długofalowego rozwoju gospodarczego kraju i dbałości o lepszą jakość życia. W tym obszarze wyróżniono osiem postulatów: zapewnienie obywatelom wysokiej jakości życia: czystego powietrza, czystej wody i terenów zielonych, zachowanie unikalnej pol-

skiej przyrody w dobrym stanie, kontynuacja programu zwiększania lesistości kraju, wspieranie ekologicznych form transportu, uproszczenie procedur w zakresie ochrony środowiska, wzmacnianie współpracy z organizacjami pozarządowymi, reforma gospodarki wodnej, dokończenie projektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym.

Analiza głównych założeń programu PO pokazuje, że polska polityka gospodarcza oraz przyszły rozwój Polski mają być oparte na środkach unijnych: „Dzięki naszemu doświadczeniu, ale także dzięki [...] nowemu podejściu do współpracy i kreatywności wykorzystamy jeszcze lepiej następne miliardy, które wynegocjujemy na lata 2014-2020. Mówimy tu o około 400 mld złotych środków unijnych i naszego własnego współfinansowania”¹⁶. Należy przypomnieć, że owe miliardy z budżetu unijnego stały się jednym z haseł całej kampanii wyborczej w 2011 r. (choć w jej trakcie mówiono już tylko o 300 mld złotych).

Przedstawione deklaracje programowe cechują się dużym stopniem ogólności i są raczej hasłami wyborczymi oraz celami niż konkretnymi metodami działania. Nie sprawiają ponadto wrażenia całościowego, spójnego programu, a jedynie szeregu pojedynczych aktywności. Cechą charakterystyczną programu PO jest również specyficzny podział poruszanych zagadnień i ich klasyfikacja w ramach przyjętej struktury tekstu. Nasuwa się więc pytanie: Dlaczego w rozdziale poświęconym gospodarce poruszana jest kwestia rolnictwa i środowiska, a np. podrozdziały „Rozwój regionalny” i „Infrastruktura” zawarte zostały w rozdziale III: „Wolny obywatel i efektywne państwo”?¹⁷

2.2. Prawo i Sprawiedliwość

Program wyborczy Prawa i Sprawiedliwości pt. *Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska* prezentuje się odmiennie w stosunku do programu PO – zarówno pod względem objętości (liczy bowiem aż 256 stron, a przy porównaniu liczby znaków przewaga jest jeszcze większa), sposobu prezentacji założeń programowych, jak i samej treści. Zgodnie z przyjętym tytułem tekst został podzielony na trzy części tematyczne: „Nowoczesna Polska”, „Solidarna Polska”, „Bezpieczna Polska”. O ile program PO pisany był z myślą o podkreśleniu wcześniejszych dokonań partii w ramach dotychczasowego sprawowania władzy, o tyle program Prawa i Sprawiedliwości (czyli drugiej siły politycznej w państwie i głównego pretendenta do przejścia władzy) został oparty na krytyce rządów koalicji PO-PSL

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Dla porządku należy dodać (odwołując się do wcześniejszej pracy autora dotyczącej polityki zagranicznej), że jeszcze większe zdziwienie powinno budzić to, że podrozdział „Polityka zagraniczna” zawarty jest w rozdziale „Rodzina i bezpieczeństwo” obok takich zagadnień, jak „rodzina”, „zdrowie” i „sport”. Ogólnie zatem klasyfikacja obszarów aktywności państwa w ramach całego programu Platformy Obywatelskiej jest mocno kontrowersyjna.

w latach 2007-2011 oraz przedstawieniu działań alternatywnych, nawiązujących do dorobku rządów PiS z lat 2005-2007 i prezydentury Lecha Kaczyńskiego z lat 2005-2010. Zabieg taki nie powinien dziwić, gdyż stanowi on istotę rywalizacji na polskiej scenie politycznej ostatnich lat.

Kwestie polityki gospodarczej stały się przedmiotem pierwszej części programu wyborczego, a zwłaszcza podrozdziału pt. „Polityka rozwoju” (s. 91-129). Także tym razem punktem odniesienia dla polityki ekonomicznej jest kwestia kryzysu: „Polityka gospodarcza ostatnich lat sprowadza się do wdrożenia potężnego, [...] pakietu stymulacyjnego w celu podtrzymania aktywności gospodarki. Pakiet ten w pewnym stopniu spełnił swoje zadanie, jednocześnie jednak doprowadził do ogromnego wzrostu długu publicznego [...]. Wyzwania związane z kryzysem są tak poważne, że wymagają wyodrębnienia w naszym programie celu, który określamy jako przełamanie kryzysu”¹⁸. Obszerność analizowanego programu przekłada się na szerokie podejście do badanej problematyki, aczkolwiek skutkuje niezbyt przejrzystą zawartością i układem. Z perspektywy odbiorcy rażący jest zwłaszcza brak wypunktowania konkretnych postulowanych działań. Zamiast tego wyróżniono 19 obszarów problemowych (o różnej randze i zakresie tematycznym), w ramach których dokonano krytycznej diagnozy dotychczasowej sytuacji w Polsce oraz zarysowano kolejne działania po dojściu do władzy. Obszary te można scharakteryzować następująco:

1. „Kryzys finansowy a polityka rządu PO-PSL”, czyli postulat uporządkowania polskiej gospodarki i finansów publicznych.

2. „Reforma podatkowa i rzecznik praw podatników”, czyli postulat wprowadzenia nowego systemu podatkowego, który będzie prosty, przejrzysty i przewidywalny, przyjazny dla podatników, a jednocześnie zabezpieczający interesy budżetowe państwa oraz sprzyjający powszechnej aktywności gospodarczej.

3. „Naprawa systemu finansów publicznych”, czyli stabilizacja i reforma finansów publicznych obejmująca trzy kierunki: racjonalizację wydatków publicznych opartą na ich przejrzystości i efektywności, odpowiednie pozyskanie i efektywne wykorzystanie środków z funduszy UE oraz zmianę systemu emerytalnego wprowadzającą swobodę wyboru między OFE i ZUS.

4. „Polski przemysł”, czyli postulat wyważonego modelu gospodarczego, doceniającego rolę przemysłu i krajowego kapitału – zarówno prywatnego, jak i państwowego – w strategicznych branżach.

5. „Odnowa energetyki”, czyli rekonstrukcja dotychczasowych struktur energetycznych oraz wykorzystanie nowych możliwości, zwłaszcza gazu łupkowego.

6. „Gospodarka bez zbędnych regulacji”, czyli przeprowadzenie audytu warunków prowadzenia działalności gospodarczej w celu wyeliminowania przepisów, które hamują rozwój przedsiębiorczości, a także opracowanie i wdrożenie instrumentów pobudzających aktywność gospodarczą.

¹⁸ *Nowoczesna, solidarna...*, s. 14.

7. „Walka z korupcją”, czyli przyjęcie zasady, że warunkiem właściwego funkcjonowania gospodarki jest oczyszczenie jej z wszelkiego rodzaju obciążeń korupcyjnych.

8. „Zmiany w administracji gospodarczej”, czyli założenie, iż skuteczne prowadzenie polityki rozwoju wymaga wspólnego, jednolitego i konsekwentnego zaangażowania struktur państwa w realizację celów rozwojowych.

9. „Nowe zasady działania”, czyli m.in. nowe zasady wydatkowania środków publicznych (budżet zadaniowy).

10. „Skarb Państwa”, czyli uporządkowanie i zaktywizowanie majątku Skarbu Państwa oraz wykorzystanie go do stabilizacji różnych sektorów rynku i realizacji zadań służących bezpieczeństwu kraju.

11. „Wspieranie innowacji”, czyli tworzenie przyczółków innowacyjności, które będą stanowić przykład i zachętę dla całej nauki i gospodarki.

12. „Koniec niemocy w sprawach infrastruktury”, czyli postulat radykalnego usprawnienia procesu inwestycyjnego, zwłaszcza budowlanego, od projektu, poprzez uzyskiwanie zezwoleń na jego realizację, aż do rozliczenia.

13. „Autostrady, drogi ekspresowe i inne drogi publiczne”, czyli powrót do przyjętego w 2007 r. przez rząd Prawa i Sprawiedliwości programu budowy dróg krajowych.

14. „Polskie koleje”, czyli postulat rozwoju kolejnictwa jako alternatywy dla ruchu drogowego.

15. „Transport lotniczy”, czyli postulat stworzenia strategii rozwoju polskiego lotnictwa, dotyczącej zarówno narodowego przewoźnika, jak i samej infrastruktury.

16. „Odbudowa gospodarki morskiej i aktywizacja transportu wodnego”, czyli postulat odbudowy polskiego przemysłu stoczniowego, rozwoju portów i żeglugi śródlądowej w celu przywrócenia morskiego charakteru kraju.

17. „Transport publiczny”, czyli postulat rozwoju transportu publicznego jako alternatywy dla zakorkowanych miast.

18. „Poczta”, czyli uznanie klasycznej poczty za nieodzowną usługę cywilizacyjną oraz nadanie Poczcie Polskiej statusu operatora wyznaczonego do świadczenia usług powszechnych.

19. „Nowoczesne społeczeństwo informacyjne”, czyli działanie na rzecz przyspieszenia rozwoju cywilizacyjnego i gospodarczego przez jak najszerzą informatyzację państwa.

Choć propozycje gospodarcze Prawa i Sprawiedliwości są szerokie i liczne, sama struktura tekstu i sposób narracji nie sprzyjają ich percepcji i określeniu priorytetów, zwłaszcza w sytuacji, w której większość podejmowanych zagadnień dotyczy nie tyle planów na przyszłość, ile krytyki przeszłości¹⁹.

¹⁹ Z perspektywy wyborcy zdecydowanie bardziej przejrzysta wydaje się internetowa, bardziej konspektowa wersja programu, w której w zakresie polityki gospodarczej wyróżniono następujące

2.3. Ruch Palikota

Program wyborczy Ruchu Palikota pt. *Nowoczesna Polska*, będący *de facto* wcześniejszą deklaracją programową Ruchu Poparcia, należy zaliczyć do programów krótkich, gdyż ma jedynie 32 strony (choć z racji formatowania tekstu jest zdecydowanie mniej). Przekłada się to na zwięzłość, czy raczej ogólnikowość, poruszanych kwestii. Program został podzielony na sześć części tematycznych: „Rozdział państwa i Kościoła”, „Sprawy światopoglądowe”, „Walka z biurokracją”, „Naprawa polityki”, „Gospodarka jest najważniejsza”, „Kultura i armia”.

Polityka gospodarcza omawiana jest zatem w części piątej pt. „Gospodarka jest najważniejsza” (s. 22-26). Należy przy tym zauważyć, że wbrew tytułowi pierwszoplanowa rola została przypisana kwestiom światopoglądowym, a nie ekonomicznym. Charakterystyka programu gospodarczego Ruchu Palikota rozpoczyna się od ogólnej krytyki wcześniejszych rządów PiS i PO. Podobnie jednak jak w przypadku programu tych partii, także tym razem kryzys stał się punktem wyjścia prowadzonych rozważań: „Polsce grozi poważny kryzys finansów publicznych z powodu braku reform i złego funkcjonowania rządu. [...] W tej sprawie kumulują się wszystkie inne problemy gospodarcze, a przy tym ma ona znaczenie zarówno makro-, jak i mikroekonomiczne. Przede wszystkim zapanowanie nad tak wielkim deficytem wymaga odważnych decyzji politycznych i wizji działania, gdyż sprawa ma wymiar oszczędności dziesiątków miliardów rocznie przez wiele lat”²⁰.

Niewielka objętość programu wyborczego Ruchu Palikota przekłada się bezpośrednio na ogólnikowość postulowanych działań. Inaczej niż w poprzednich przypadkach, nie ma tu wyróżnienia szerszych obszarów problemowych, a jedynie wskazanie siedmiu następujących propozycji:

1. „Podatek liniowy 3 razy 18”, co ma ułatwić konkurowanie Polski z innymi państwami.
2. „Deficyt budżetowy – obniżenie o połowę w ciągu dwóch lat”, co ma zostać osiągnięte m.in. przez ograniczenie wydatków na armię, Kościół, partie polityczne, administrację oraz połączenie ZUS-u i KRUS-u.
3. „Zmiana ministerstwa gospodarki na ministerstwo przedsiębiorczości” w celu dostosowania struktur rządowych do rzeczywistej struktury polskiej gospodarki.

---

postulaty: „wzmocnić krajowy przemysł”; „wprowadzić zasadę »UE plus zero«”; „zreformować podatki”; „dać szansę przedsiębiorcom”; „inwestować w badania naukowe”; „zadbać o pracujących poza Polską”; „zmienić prawo »infrastrukturalne«”; „ułatwić budownictwo”. Zob. *Rozwój gospodarki*, Serwis Wyborczy KW Prawo i Sprawiedliwość, <http://programpis.org.pl/26,rozwoj-gospodarki.html> [30.10.2013].

²⁰ *Nowoczesna Polska...*, s. 22-23.

4. „Promocja Polski”, będąca jednym z istotnych źródeł wzrostu i kluczowym zadaniem dla ministerstwa przedsiębiorczości.

5. „Połączenie KRUS-u i ZUS-u oraz wprowadzenie nadzoru korporacyjnego jak dla spółek giełdowych”, mające na celu racjonalizację działań i obniżenie kosztów funkcjonowania systemu.

7. „Wydłużenie wieku emerytalnego poprzez wzrost świadczenia za dłuższą pracę” oraz ograniczenie uprzywilejowania służb mundurowych.

8. „Wiele drobnych zmian, czyli wprowadzenie w życie projektów Komisji Nadzwyczajnej Przyjazne Państwo”, obejmujących m.in. zmiany w ustawach o zamówieniach publicznych, o planie zagospodarowania przestrzennego, o prawie budowlanym, o podpisie elektronicznym, o rachunkowości, o kosztach reklamy i reprezentacji, o VAT, o wykonywaniu różnych zawodów, w tym o dostępie do zawodów prawniczych.

Jak widać, owe nieliczne zawarte w programie wyborczym propozycje mają zarówno charakter pojedynczych konkretnych zmian (podatek liniowy, połączenie KRUS-u i ZUS-u), jak również jedynie wskazania obszarów do naprawy, pozbawione jednak szczegółów. Dla porządku należy dodać, że – jak czytamy w zakończeniu programu Ruchu Palikota – „Postulatów naprawy polskiej gospodarki jest tak wiele, iż wymagają one osobnego dokumentu, dokładnego planu naprawczego. Tworzą go dla nas najlepsi eksperci, wybitni ekonomiści. Powyższe postulaty gospodarcze to dopiero początek”²¹.

2.4. Polskie Stronnictwo Ludowe

Program wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego pt. *Człowiek jest najważniejszy* również należy do najkrótszych, gdyż ma jedynie 20 stron. Osią prezentowanych założeń programowych uczyniono „bezpieczeństwo gospodarcze, bezpieczeństwo kraju i jego obywateli, bezpieczeństwo społeczne, żywnościowe, bezpieczeństwo środowiska, rozwój polskiej wsi i rolnictwa”²². Owo kluczowe bezpieczeństwo odnoszone jest do „bezpieczeństwa społecznego” (rozdział I), które koncentruje się wokół poprawy materialnej sytuacji Polaków; „bezpieczeństwa żywnościowego” (rozdział II), które dotyczy rozwoju rolnictwa; „bezpieczeństwa gospodarczego” (rozdział III), czyli działań na rzecz wzrostu gospodarczego; „bezpieczeństwa środowiska” (rozdział IV), gdzie wskazuje się na konieczność łączenia szybkiego tempa rozwoju Polski i ochrony klimatu. Z kolei rozdział V dotyczy „bezpiecznej Polski” i koncentruje się na trwałości i suwerenności oraz rozwoju narodu i państwa polskiego. Nietrudno zauważyć, że w programie PSL dominują kwestie związane z rolnictwem i poprawą sytuacji miesz-

²¹ Ibidem, s. 25-26.

²² *Człowiek jest najważniejszy...*, s. 4.

kańców wsi, co nie powinno dziwić, zważywszy na specyficzny, wręcz klasowy charakter tej partii.

Problematyka polityki gospodarczej bezpośrednio podejmowana jest w rozdziale III „Bezpieczeństwo gospodarcze” (s. 12-14). Inaczej niż w poprzednich przypadkach, nie ma tu wprost odniesienia do kryzysu ekonomicznego. Główne cele polityki gospodarczej wyraża deklaracja: „PSL opowiada się za stabilnym i zrównoważonym rozwojem polskiej gospodarki, której największym kapitałem jest człowiek. Stoimy na stanowisku, że tylko stały wzrost gospodarczy gwarantuje stabilne warunki dobrobytu społeczeństwa, a kluczowym zadaniem polityki gospodarczej państwa jest tworzenie narzędzi wspierających przedsiębiorczość obywateli”²³.

Pomimo równie krótkiego programu jak w przypadku Ruchu Palikota, propozycje PSL obejmują realizację 17 działań mających doprowadzić do rozwoju Polski:

1. „Przyspieszenie wzrostu PKB”.
2. „Racjonalizacja wydatków publicznych”.
3. „Zwiększenie skuteczności egzekwowania podatków”.
4. „Wprowadzenie systemu ulg podatkowych”.
5. „Konsekwentne uwalnianie gospodarki od biurokratycznych ograniczeń”.
6. „Zwiększenie roli przedsiębiorców w tworzeniu prawa sprzyjającego powstawaniu miejsc pracy”.
7. „Wspieranie aktywności i innowacyjności polskich przedsiębiorców”.
8. „Rozwijanie kontaktów handlowych Polski z UE, Wschodem i największymi potęgami ekonomicznymi świata”.
9. „Kontynuacja wspierania aktywności i innowacyjności, w tym szerokie wykorzystanie technologii informatycznych”.
10. „Utrzymanie dobrych tendencji inwestycyjnych w kraju”.
11. „Wzmocnienie roli dochodów własnych samorządów gminnych”.
12. „Stworzenie planów zagospodarowania przestrzennego w każdej gminie, także w celu eliminacji przypadkowych lokalizacji inwestycji”.
13. „Przyspieszenie modernizacji i rozbudowa sieci energetycznych, co zapewni rytmiczne dostawy, poprawę jakości i zmniejszy straty prądu”.
14. „Rozbudowa energetyki opartej na surowcach krajowych (węgiel, gaz łupkowy)”.
15. „Modernizacja transportu kolejowego i zaprzestanie likwidacji połączeń kolejowych w Polsce północnej i wschodniej”.
16. „Kontynuacja modernizacji sieci dróg, budowy obwodnic, co znacznie poprawi jakość życia mieszkańców małych miast”.
17. „Rozbudowa dróg dojazdowych do miejsc pracy”.

²³ Ibidem, s. 12.

Inaczej niż w przypadku pozostałych programów, zawarte w programie PSL propozycje nie są w żaden sposób omówione i uszczegółowione. Wyborcy do analizy pozostają zatem same hasła i ogólne sformułowania. Dla partii nie powinno to jednak stanowić problemu, jeśli przyjmiemy, że zgodnie z badaniem Centrum Badania Opinii Społecznej wyborcy ludowców nie wskazywali programu partii jako przesłanki głosowania (0% wskazań). Tym, co najczęściej wiązało ich z partią, było natomiast to, że chroni ona i reprezentuje ich interesy (46% wskazań)²⁴.

2.5. Sojusz Lewicy Demokratycznej

Program wyborczy Sojuszu Lewicy Demokratycznej pt. *Jutro bez obaw. Program dla Polski* jest dokumentem obszernym, liczącym 228 stron. Został on podzielony na trzy części merytoryczne: „Państwo”, „Społeczeństwo”, „Gospodarka”. Zagadnienia z zakresu polityki gospodarczej zostały zawarte w części ostatniej (s. 189-224). Główny jej cel został zdefiniowany następująco: „Wiemy jak przyspieszyć wzrost gospodarczy, ograniczyć bezrobocie, sprawiedliwie dzielić owoce wzrostu i pomóc polskiej gospodarce osiągnąć światowy poziom konkurencyjności i innowacyjności”²⁵. Cel ów następnie doprecyzowano poprzez wskazanie na konieczność doprowadzenia do ok. 5% rocznego wzrostu gospodarczego. Do osiągnięcia takiego stanu są według SLD potrzebne reformy, które:

1. „Naprawią finanse publiczne”.
2. „Ochronią inwestycje publiczne od cięć i pobudzą inwestycje prywatne”.
3. „Zmniejszą zależność polskiej gospodarki od silnych zawirowań na światowych rynkach i pozwolą nam uniknąć losu Grecji i innych zagrożonych bankructwem krajów sfery euro”.
4. „Zwiększą przejrzystość i wiarygodność finansów publicznych”.
5. „Skończą z kreatywną księgowością, marnotrawstwem publicznych pieniędzy, utrzymywaniem nikomu niepotrzebnych instytucji”.
6. „Zapewnią pełne i efektywne wykorzystanie środków z funduszy europejskich”.
7. „Wzmocnią finanse samorządów lokalnych”.
8. „Będą wspierać rozkwit prywatnej przedsiębiorczości w harmonii ze spójnością społeczną”.
9. „Zwiększą aktywność zawodową Polaków”.
10. „Pobudzą przedsiębiorstwa do tworzenia nowych miejsc pracy”.
11. „Uproszczą podatki i ograniczą szarą strefę”.
12. „Podniosą jakość systemu edukacji i kwalifikacje zawodowe ludzi, szczególnie tych wchodzących na rynek pracy oraz tych po 50-tce”.

²⁴ A. Cybulska, K. Pankowski, op. cit., s. 3.

²⁵ *Jutro bez obaw...*, s. 190.

13. „Zwiększą skalę absorpcji nowych technologii i nowych produktów”.
14. „Zatrzymają demograficzną degrengoladę i zahamują odpływ Polaków za granicę”.
15. „Otworzą nasz kraj na napływ siły roboczej z zagranicy”.
16. „Zapewnią bardziej sprawiedliwy podział dochodu narodowego, zwiększający spójność społeczną i ogólną jakość życia oraz zmniejszający obszar społecznego wykluczenia, marazmu i biedy”²⁶.

Niewątpliwą cechą programu SLD w zakresie problematyki gospodarczej jest obszerność postulatów, podobnie jak w przypadku programu Prawa i Sprawiedliwości. Jednak omawiane kwestie zostały w większym stopniu uporządkowane, a same propozycje działań wypunktowane. W efekcie rozdział dotyczący gospodarki został podzielony na trzy obszary problemowe, w ramach których wyróżniono aż 112 postulowanych działań na przyszłość. Obszary te można scharakteryzować następująco:

1. „Szybki wzrost, sprawiedliwy podział, zdrowie finansowe”. Jako filary przekształcenia Polski w najbardziej konkurencyjną gospodarkę Europy przyjęto: szybki wzrost gospodarczy, zdrowe finanse publiczne, przyjazny klimat dla biznesu, postęp technologiczny i innowacje, sprawiedliwy podział.

2. „Nowoczesna wieś – konkurencyjne rolnictwo”. Za warunki rozwoju wsi i awansu cywilizacyjnego jej mieszkańców uznano: zapewnienie przez państwo odpowiednich warunków do produkcji rolnej, ułatwienie dostępu do funduszy europejskich, poprawę wiejskiej infrastruktury.

3. „Cyfrowe przyśpieszenie – Cyfrowa Polska 2011-2015”. Cyfryzacja została uznana za podstawową szansę przede wszystkim dla młodego pokolenia Polaków w dziedzinie zatrudnienia, rozwoju intelektualnego, realizowania osobistych ambicji i wzrostu zamożności.

W każdym z owych obszarów przedstawiona jest diagnoza (w znacznej części opierająca się na krytyce rządów po 2005 r., a więc zarówno PiS, jak i koalicji PO-PSL) oraz szerokie propozycje działań, które opierają się na doświadczeniach z okresu wcześniejszych rządów SLD.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza miejsca i roli polityki gospodarczej w programach wyborczych z 2011 r. pozwala na przedstawienie następujących wniosków:

1. Polityka gospodarcza należy do kluczowych obszarów uwzględnianych i wyróżnianych przez polskie partie polityczne w programach wyborczych, niemniej tylko w przypadku programu PiS podjęta ona została w rozdziale I (choć

²⁶ Ibidem, s. 193.

nie na samym początku). W pozostałych przypadkach stanowiła część ostatnią (PO, SLD) lub przedostatnią (RP, PSL).

2. Główną osią niemal wszystkich programów z 2011 r. uczyniono kwestię kryzysu ekonomicznego oraz sposobów jego przezwyciężenia. Takiej perspektywy analitycznej nie prezentuje w bezpośredni sposób jedynie program PSL.

3. Analizowane wizje polityki gospodarczej zawierają zarówno elementy wspólne (dotyczące najbardziej ogólnych celów, takich jak wzrost gospodarczy, zmniejszenie deficytu i długu publicznego, przezwyciężenie kryzysu, zmniejszenie bezrobocia), jak i zdecydowanie rozbieżne (zwłaszcza w kwestii oceny aktualnego stanu polskiej gospodarki i osób za to odpowiedzialnych oraz metod działania w przyszłości).

4. Zauważalną tendencją we wszystkich programach jest krytykowanie rządzących wcześniej partii oraz nawiązywanie do najlepszych doświadczeń z własnej historii.

Podsumowując prowadzone rozważania, można stworzyć ranking analizowanych programów wyborczych według kryterium podejścia do polityki gospodarczej i stopnia rozbudowania przekazywanych informacji (a zatem dostępności informacji dla wyborców). Zdecydowanie najsłabiej pod tym względem wypada program Ruchu Palikota, a następnie Polskiego Stronnictwa Ludowego – głównie z racji nieznaczonej objętości programów, co przekłada się na dość ogólną wizję programową. Najbardziej rozbudowane koncepcje polityki gospodarczej zawierały natomiast programy Prawa i Sprawiedliwości oraz Sojuszu Lewicy Demokratycznej (również z racji większej objętości), przy czym w tym drugim przypadku opracowanie było bardziej skonkretyzowane i usystematyzowane. Pomędzy tymi dwoma grupami można umieścić program Platformy Obywatelskiej – dość obszerny, lecz z małą liczbą szczegółowych propozycji.

Ukazany obraz stanu refleksji polskich elit politycznych w kwestii polityki gospodarczej potwierdza opinie środowisk naukowych i eksperckich – brak fundamentów trwałego rozwoju gospodarczego jest bowiem od lat podkreślany przez ekonomistów. Na przykład we wnioskach z VIII Kongresu Ekonomistów Polskich czytamy: „Odpowiedź na podstawowe pytanie postawione uczestnikom obrad »Czy Polska buduje fundamenty swego trwałego rozwoju w globalnej gospodarce i poprawy miejsca wśród krajów UE [...]?« jest bądź neutralna (tzn. zmiany zachodzą przede wszystkim pod wpływem sił rynku), bądź bliska negatywnej (tzn. brak politycznej woli realizacji reform strukturalnych i poprzestawanie na konsumowaniu pozytywnych efektów członkostwa w Unii Europejskiej). Wynika to przede wszystkim z obawy przed utratą poparcia społecznego dla rządzących ekip, a także z nieudolności rządu w niedostatecznej mierze uwzględniającego wyzwania dotyczące przyszłości rozwoju gospodarki i społeczeństwa”²⁷. Na-

²⁷ U. Płowiec, *Wstęp*, w: *Polityka gospodarcza a rozwój kraju*, red. U. Płowiec, PTE, Warszawa 2009, s. 21.

leży również podkreślić, że przedstawione fragmentarycznie koncepcje polityki gospodarczej nie wychodzą naprzeciw potrzebom wynikającym z sytuacji, w której obecnie znajduje się Polska. Jak pisze bowiem Janusz Stacewicz: „Kryzysowe warunki, w jakich prowadzona jest dzisiaj polityka gospodarcza, sprawiają, że znalazła się ona na rozdrożu koncepcyjnym oraz realizacyjnym wynikającym z nieadekwatności dominujących dotychczas neoliberalnych wzorców myślowych. Wynika stąd potrzeba poszukiwania nowego paradygmatu, umożliwiającego racjonalne podejście do dylematu stabilności i rozwoju we współczesnych warunkach”²⁸.

Odwołując się zatem do postawionych na początku pytań badawczych, można stwierdzić, że jeśli racjonalny wyborca miałby dokonywać wyboru przy urnie na podstawie jak największej liczby danych, to w przypadku wizji polityki gospodarczej zawartej w programach wyborczych miałby bardzo trudne zadanie. W przypadku części programów (zwłaszcza RP i PSL) liczba informacji na temat polityki gospodarczej jest bowiem mocno ograniczona. Natomiast w przypadku innych duża liczba informacji nie zawsze przekłada się na przejrzystość i konkretność programu (zwłaszcza PiS). Stwierdzenie to można uznać za najważniejszy wniosek z przeprowadzonych badań. Wskazuje ono bowiem na słabość merytorycznej dyskusji programowej i niedosyt wiedzy wśród potencjalnych wyborców. Należy jednak zauważyć, że brak pełnych i jednoznacznych danych empirycznych zderza się z brakiem kompetencji analitycznych oraz wiedzy ekonomicznej znacznej części wyborców. Paradoksalnie zatem im bardziej rozbudowany jest prezentowany program wyborczy, tym trudniejszy okazuje się do przyswojenia przez statystycznego wyborcę.

Literatura

- Cybulska A., Pankowski K., *Oczekiwania i motywacje wyborcze Polaków. Komunikat z badań CBOS BS/87/2011*, Warszawa 2011.
- Człowiek jest najważniejszy. Program wyborczy*, materiał KW Polskie Stronnictwo Ludowe, http://psl.pl/upload/pdf/Program_Wyborczy_PSL.pdf [30.10.2013].
- Jutro bez obaw. Program dla Polski*, materiał KW Sojusz Lewicy Demokratycznej, http://www.sld.org.pl/public/ckfinder/userfiles/files/program_sld.pdf [30.10.2013].
- Kaja J., *Polityka gospodarcza. Wstęp do teorii*, Wyd. SGH, Warszawa 2007.
- Motywy decyzji wyborczych Polaków w wyborach parlamentarnych 2001. Komunikat z badań TNS OBOP*, Warszawa 2001.
- Następny krok. Razem. Program wyborczy 2011*, materiał KW Platforma Obywatelska RP, http://platforma.org/media/dokumenty/Program_PO_100dpi.pdf [30.10.2013].
- Nowoczesna Polska*, materiał Stowarzyszenia Ruch Poparcia Palikota, http://www.ruchpoparcia-palikota.pl/sites/default/files/rp.file_.3429.231.pdf [30.10.2013].

²⁸ J. Stacewicz, *Wstęp*, w: *Polityka gospodarcza w poszukiwaniu nowego paradygmatu*, red. J. Stacewicz, Wyd. SGH, Warszawa 2013, s. 5.

- Nowoczesna, solidarna, bezpieczna Polska. Program Prawa i Sprawiedliwości*, materiał KW Prawo i Sprawiedliwość, <http://programpis.org.pl/pobierz.program.html> [30.10.2013].
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.*
- Polityka gospodarcza*, portal Edukacji Ekonomicznej, <http://www.nbportal.pl/pl/commonPages/EconomicsEntryDetails?entryId=125&pageId=608> [6.12.2013].
- Polityka gospodarcza a rozwój kraju*, red. U. Płowiec, PTE, Warszawa 2009.
- Polityka gospodarcza. Podręcznik dla studentów kierunków nieekonomicznych*, red. T. Władyka, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.
- Polityka gospodarcza w poszukiwaniu nowego paradygmatu*, red. J. Stacewicz, Wyd. SGH, Warszawa 2013.
- Programy wyborcze. Przeczytaj*, Gazeta.pl, 21.09.2011, http://wyborcza.pl/wybory2011/1,11_5569_10330667,Programy_wyborcze__Przeczytaj_.html [30.10.2013].
- Rozwój gospodarki*, Serwis Wyborczy KW Prawo i Sprawiedliwość, http://programpis.org.pl/26_rozwoj-gospodarki.html [30.10.2013].

Economic Policy as an Object of Party Competition in Poland – an Analysis of the 2011 Election Programs

Abstract. *In any state, economic policy is a fundamental area of the government's responsibility. Its goals and measures will bear on the economic condition of the state and its position in international competition. Economic policy is pursued by constitutionally appointed officials whose power is – in any modern democratic state – legitimized through popular elections. In the elections, the sovereign, i.e. the citizen, votes on the political option of their choice. Arguably, the contemporary political scene is monopolized by political parties that will lure the electorate with smartly designed political programs. Formally, nevertheless, future economic policy goals and instruments are decided by citizens who give their votes to specific political groupings adhering to specific policy options. For the decision to be fully conscious and rational, it must be based on some reliable knowledge. The author aims to examine economic policy agendas included in the electoral programs of Polish political parties during the 2011 parliamentary election campaign. The following are some of the specific questions brought up by the research: Does economic policy represent an important area for Polish political parties? What information on their projected economic initiatives can be sourced from their political programs? Is it likely that they will make rational decisions on the government's future economic policy?*

Keywords: *economic policy, party competition, 2011 parliamentary elections, voting decisions*